

L'empresonament de les dones del moviment republicà irlandès, 1971-1982

The imprisonment of Irish republican women, 1971-1982

per Mireia Ros Domènech

Universitat Rovira i Virgili

RESUM:

Aquest article analitza el paper de les dones del moviment republicà irlandès encarcerades a l'única presó per a dones del Nord d'Irlanda: Her Majesty's Armagh Prison, entre 1971 i 1982. Es fa un repàs en clau de gènere de les diferents campanyes desenvolupades per presoneres i presoners. Així, analitza el paper del moviment republicà irlandès respecte al rol actiu de les dones en la lluita armada i el comportament que aquestes hauran de tenir com a presoneres de l'IRA. De la mateixa manera, s'examina com les dones subvertiran aquest rol per empoderar-se del seu activisme, del seu cos i, en definitiva, de la seva lluita per la consecució d'una Irlanda unificada i socialista de 32 comtats.

PARAULES CLAU:

Irlanda, feminisme, presó, moviment republicà, IRA.

ABSTRACT:

This article analyses the role of those women in the Irish republican movement imprisoned in the only prison for women in Northern Ireland, Her Majesty's Armagh Prison, between 1971 and 1982. It looks in terms of gender at the various campaigns undertaken by male and female prisoners. This involves the analysis of the role the republican Irish movement allocated women in the armed struggle and the behaviour it expected from them as IRA prisoners. It also examines how women subverted this allocated role in order to empower their activism, their bodies and, in sum, their fight for achieving a unified socialist Ireland comprising 32 counties.

KEY WORDS:

Ireland, Feminism, Jail, Republican Movement, IRA.

El conflicte irlandès troba el seu origen en l'ocupació i posterior colonització britànica. La població irlandesa estarà durant segles discriminada políticament, econòmicament i socialment. L'any 1948, es proclama la República d'Irlanda, de manera que es divideix el país i la societat, ja que els sis comtats del nord seguiran sota jurisdicció britànica. Al nord la població d'origen irlandès és minoria, ja que els principals assentaments de colons es feren en aquesta part de l'illa. El sentiment d'aïlla-

ment de la comunitat nacionalista del nord augmentarà en el moment de la partició. La divisió del país en dues parts, una com a estat independent i l'altra sota la jurisdicció d'un estat d'ocupació, evidencia que les fronteres no responen a la realitat social, cultural ni històrica, sinó als interessos polítics i econòmics d'un imperi en decadència. La comunitat d'origen britànic voldrà seguir formant part del Regne Unit, ja que en cas contrari perdrien els privilegis econòmics, polítics i socials que aquest els garanteix, i aquest es converteix en el seu argument principal per justificar l'unionisme. Entenent a més que la unificació d'Irlanda els convertiria en minoria davant d'una majoria irlandesa ressentida vers la població britànica després d'anys de repressió. L'Administració britànica establirà nombroses lleis que fomentaran la discriminació vers la població nacionalista que contribuiran a la segregació social entre la comunitat unionista i la nacionalista. La resistència i reivindicacions irlandeses entraran en constant conflicte amb les agressions unionistes, emparades per les forces de seguretat britàniques. La radicalització d'ambdues comunitats serà insostenible al final de la dècada dels seixanta, i l'Estat britànic desplegarà les seves tropes a Irlanda del Nord. Començarà el període dels *Troubles*, que durarà fins al 1998, moment en què se signarà l'Acord de Divendres Sant.

L'IRA es rearticula durant el conflicte modern i incorpora les seves demandes ideològiques del principi de segle xx entorn de la independència d'Irlanda. Davant la inactivitat de les tropes britàniques, part de la població decideix organitzar-se com a grup armat que pretén defensar legítimament la població irlandesa dels territoris ocupats. Per aquest motiu, la lluita armada gaudirà d'amplis suports entre la societat civil del nord, atès que és l'única resposta possible als grups paramilitars organitzats unionistes. Aquests grups, el naixement dels quals està lligat a la ferma defensa del territori nord-irlandès com a part integrant de Gran Bretanya, exerceixen de manera indiscriminada accions violentes vers la població civil, sempre amb la tolerància explícita o no de les forces de seguretat britàniques. L'augment de l'activitat armada de l'IRA i del suport social que té durant la dècada dels setanta i gran part dels vuitanta, es deu a les constants agressions físiques i polítiques que duen a terme, per una banda, l'exèrcit britànic, i, per l'altra, el seu govern, que és en aquesta època quan instaura l'internament sense judici previ i retira l'estatus de pres polític als membres de l'IRA.

L'internament sense judici previ és una mesura extrajudicial de privació de llibertat utilitzada freqüentment en situacions excepcionals de guerra o d'alta conflictivitat contra persones amb suposada vinculació a la violència política, però sense proves suficients per demostrar la seva infracció penal.¹ Per una banda, aquest internament, que entre 1971 i 1975 portarà a la presó un total de 1.981 persones, de les quals 1.874 seran nacionalistes republicanes, i, per l'altra, la retirada de l'estatus polític seran les causes que provocaran un augment més significatiu de presoners i presoneres i de les seves protestes, clarament enfocades a minimitzar l'intent de criminalització per part del govern britànic i les seves forces de segure-

1. D. R. LOWRY, «Internment: Detention without trial in Northern Ireland», *Hum. Rts.* 5, 1976, 261.

tat i amb l'objectiu de recuperar l'estatus de presoners polítics, que els serà retirat el 1976.

Les presoneres nord-irlandeses seran encarcerades a la presó d'Armagh, que ha estat utilitzada per a l'empresonament des de mitjan segle XVIII fins al 1986, moment de la seva clausura. Presoneres republicanes seran internades en aquesta presó durant la Segona Guerra Mundial i durant la *Border Campaign*² entre 1956 i 1961. Durant la dècada de 1970 i el principi de la de 1980, com s'ha dit, les dones republicanes empresonades a Armagh participaran de les protestes per la recuperació de l'estatus polític.

Les dones durant primer període d'internament i la situació a la presó

Durant el primer període de l'internament sense judici previ, les dones no seran considerades membres polítics i socials actives dins de la comunitat nacionalista per part de les forces de seguretat i del govern britànic i, per tant, no seran internades. Contràriament a aquesta creença, les dones estaven col·laborant activament en la lluita republicana i, aprofitant el fet de ser ignorades per les forces de seguretat, s'estaven posant al capdavant del moviment.

Malgrat això, les forces de seguretat britàniques havien constatat que moltes de les dones eren actives en les seves comunitats en campanyes i mobilitzacions no relacionades amb la lluita armada. Entre aquestes, destaquen les Hen Patrols, patrulles de dones que perseguien l'exèrcit britànic des de les 10 de la nit fins a les 6 del matí, hores en què s'acostumaven a realitzar les detencions i els escorcolls a les cases, fent sonar xiulets i picant amb tapes metàl·liques a terra, per alertar les persones de la comunitat de l'entrada de l'exèrcit britànic al barri.³ Davant d'això, aquestes dones van començar a rebre condemnes de sis mesos pel que la policia anomenarà *riots behaviour*,⁴ un terme que indubtablement al·ludeix que la pràctica política de les dones no és un comportament socialment adequat per a elles.⁵

El desembre de 1972, Elisabeth Mckee, de 19 anys, serà arrestada per pertinença a l'IRA. Aquesta primera detenció, la primera de moltes, serà el primer indici de canvi en la visió androcèntrica del conflicte. Moltes dones seran arrestades després d'ella i encarcerades a la presó per a dones d'Armagh. Fins al moment, les condicions a la presó no havien estat especialment dolentes, però amb la instauració de l'internament, la situació canviarà radicalment.

Les poques presoneres republicanes que havien estat empresonades a Armagh abans de 1972, coincideixen en les condicions austeres i en unes normes rígides de comportament, però destaquen que era un centre penitenciari majoritàriament

2. Campanya de l'IRA contra la frontera que separava Irlanda del Nord de la República d'Irlanda.

3. B. ARETXAGA, *Shattering silence: Women, nationalism, and political subjectivity in Northern Ireland*, New Jersey, Princeton University Press, 1997.

4. S. PICKERING, *Women, policing and resistance in Northern Ireland*, Belfast, Beyond the Pale, 2002.

5. PICKERING, *Women...*

tranquil. Bernadette Devlin,⁶ en una entrevista el 1975, descriu el règim penitenciari característic del seu període d'encarcerament el 1970 com una jerarquia militar entre treballadors i presoneres, i una sensació de resignació i submissió entre les dones empresonades.⁷

A partir de la instauració de l'internament, les condicions es començaran a agreujar a marxes forçades. La incapacitat del sistema penitenciari del nord d'Irlanda per empresonar la gran quantitat d'internats homes farà que es decideixi encarcerar-los a la presó per a dones d'Armagh. Serà en aquest moment quan les necessitats bàsiques començaran a escassejar. Les ales estaran molt congestionades i la necessitat de separar homes i dones per categories complicarà encara més la situació. Així, es començaran a ubicar dues dones en una mateixa cel·la.

La pèssima qualitat del menjar, la manca de recreació adequada, de neteja i de cuina van ser els detonants de la primera campanya col·lectiva organitzada per les presoneres d'ençà de l'aplicació de l'internament. El 1972, les dones no tindran accés a la sala de recreació perquè estava assignada als homes. A més, al pati d'exercici quedaven relegades a un petit terreny ja que el gran l'utilitzaven els homes.

La dieta serà fortament qüestionada per les internes. Per una banda, per l'insuficient valor nutritiu dels aliments que els serveixen i, per l'altra, més simbòlic, per les relacions de poder connectades amb la distribució de comoditats bàsiques dins de la institució.⁸

Badly cooked cabbage three or four times a week, sloppy potatoes and poor quality meat. The food is usually served cold. Milk has been reduced from one half pint per day to one eighth of a pint, this is hardly sufficient.⁹

Diverses autores han assenyalat la relació de gènere existent entre la provisió d'aliments i la construcció penal de la conformitat. Així, l'aliment actua com un catalitzador per reduir l'autoestima de les presoneres.¹⁰

6. Destacada activista política, socialista i republicana. Defensa que la lluita republicana l'han de liderar les formacions socialistes per assolir la unificació d'Irlanda i acabar amb el pes de la religió i del clergat, tan responsables, per a Devlin, com els britànics de l'opressió que pateix el poble irlandès en general i les dones en particular. Serà detinguda durant l'anomenada batalla del *Bogside* a Derry, l'agost de 1969. Serà membre del Parlament britànic entre 1969 i 1974 com a independent. Participarà en la formació de l'Irish Republican Socialist Party però l'abandonarà quan aquest assumeix l'Irish National Liberation Army com a branca armada vinculada al partit. Serà activista destacada en la lluita contra l'internament i en favor de les protestes dels presoners i les presoneres durant el període de retirada de l'estatus polític (1976-1982). El 1981 serà víctima, juntament amb el seu marit, d'un atac a casa seva per part de l'Ulster Freedom Fighters on rebrà set trets. És autora de diferents obres sobre el conflicte nord irlandès, entre les quals destaca *The price of my soul* (1969).

7. M. CORCORAN, *Out of order. The political imprisonment of women in Northern Ireland 1972-1998*, Cullompton, Willan Pub, 2006.

8. CORCORAN, *Out of...*

9. *Irish News*, 2-09-1972, citat a CORCORAN, *Out of...*, 22.

10. P. CARLEN, *Sledgehammer: Women's imprisonment at the millennium*, Basingstoke, Macmillan, 1998, citat a M. CORCORAN, *Out of...*

Special Category Status

El juliol de 1972, el secretari d'Estat a Irlanda del Nord garanteix l'*Special Category Status* a tots els presoners condemnats per delictes relacionats amb el conflicte. A la pràctica suposava el reconeixement d'estatus polític dels presoners i presonereres però amb caràcter administratiu i els proporcionava alguns «avantatges» com a presoners de guerra. Es caracteritza per tres elements fonamentals descrits pel govern britànic:¹¹

- 1) Els presoners i les presonereres no són requerits per al treball penitenciari.
- 2) Poden vestir-se amb la seva pròpia roba.
- 3) Se'ls permet una carta setmanal a càrrec de l'Estat; visites setmanals i paquets de menjar i tabac.

La introducció de l'*Special Category Status* permetrà l'organització interna dels presoners i les presonereres republicanes dins de la presó. El nombre de presonereres havia augmentat considerablement respecte als anys anteriors i arribaran a ser prop de 140 el 1974.¹²

Amb la introducció de l'estatus, les presonereres republicanes formalitzen les seves estructures dins de l'A Company de l'IRA provisional. Aquesta companyia està dividida en tres seccions que portaven el nom de diferents voluntàries que havien mort en «servei actiu». Aquesta serà la primera estructura reconeguda pel sistema penitenciari a través de la qual les presonereres polítiques republicanes es relacionen de manera formal amb el personal administratiu de la presó d'Armagh.

El període de criminalització es caracteritzarà per la redefinició sistemàtica de la violència política com una activitat fonamentalment criminal. Així, s'eliminarà qualsevol aspecte polític del conflicte i es reduirà l'activitat del moviment republicà a actes terroristes. En aquest període, l'*Special Category Status* es retirarà, amb la qual cosa s'iniciarà una llarga lluita a les presons republicanes per tal de restablir-lo.

Així, qualsevol persona empresonada per cometre delictes posteriors a l'1 de març de 1976 serà considerada criminal comú, la qual cosa suposarà evidents diferències de condicions entre els presoners i presonereres polítiques i els comuns. A les presons d'homes, va implicar l'obligació de portar uniforme de criminal comú i aquest va ser el detonant per a l'inici de la primera protesta. Kieran Nugent serà el primer presoner a ser sentenciat sota el nou règim. Refusarà vestir-se amb l'uniforme penitenciari, de manera que es tancarà només amb una manta. Començarà així la *blanket protest*, que durarà fins al gener de 1982.

11. n.a. (1976). «Presentation on Prisons: Special Category», (10 March 1976), Report from the Northern Ireland Office (NIO) ... to meeting of the Policy Coordinating Committee, (Hunger Strike), [PRONI Public Records PCC/1/5/7; 7 pages], Belfast, PRONI.

12. DIVERSOS AUTORS, *In the footsteps of Anne. Stories of Republican Women Ex-Prisoners*, Belfast, Shanway Press, 2011.

A partir de la retirada de l'estatus polític, les relacions a les presons estaran marcades per la confrontació total entre els presoners republicans i el personal penitenciari, la violència institucional i l'ús de formes extremes de resistència. La política de criminalització serà promoguda al Treatment of Offenders Act (Northern Ireland) 1976, que acabarà de manera oficial amb l'internament sense judici previ i revoca l'*Special Category Status* per a persones detingudes després de l'1 de març de 1976.

La retirada de l'estatus polític canviarà radicalment la situació i suposarà l'inici d'una etapa molt dura per a les presoneres. En paraules d'Eileen Hickey, *officer commander* de la presó d'Armagh en el moment de la retirada:

In the horrific years in Armagh Gaol which followed the removal of Political Status, or Special Category Status as the NIO liked to call it, never, since the time of Ann Devlin's¹³ incarceration in Kilmainham, did women suffer so much and for so long.¹⁴

No-work protest, 1976-1980

Un mes després de la retirada de l'estatus, com a mesura de protesta, les dones republicanes traslladen a la institució penitenciària la seva intenció de retirar-se dels programes de benestar, de treball, d'educació i de qualsevol activitat introduïda a la presó per l'Estat. Aquesta mesura serà coneguda com la *No-work protest*, la declaració de les presoneres serà la següent:

A policy of non-participation with the governor in the running of the jail. By this course of action we will show our disgust at the British government in trying to class anyone charged with a political offence committed after March 1st as a criminal. We will support those affected by the removal of political status until they get what is rightfully theirs. The only way open to us is to make the system within the jail unworkable. They can imprison our bodies, but not our spirits.¹⁵

L'entrada a la protesta suposarà la retirada de qualsevol benestar o privilegis penitenciaris. Afectarà a la remissió de condemna de les presoneres, a l'enviament de paquets amb menjar i tabac per part dels familiars i al règim de visites.

13. Anne Devlin (1780-1851) empresonada el 1803 a la presó de Kilmainham per la seva participació en l'alçament programat per 1803. Va ser empresonada durant dos anys i mig durant els quals va ser torturada contínuament –físicament i mentalment– i subornada per tal que revelés el parador dels seus companys involucrats també en l'alçament. Va passar la major part del seu empresonament en confinament solitari però no va revelar cap de les informacions de les que li van demanar.

14. E. HICKEY, «Armagh Gaol 1973» dins DIVERSOS AUTORS, *In the...*, 108.

15. *Irish News*, 21-04-1976, citat a CORCORAN, *Out of...*, 33.

A les dones no els serà retirat l'accés a la ràdio o el dret d'associar-se amb altres presoneres de dilluns a divendres, com sí que es va fer amb els homes. Tot i així, les dones estaran tancades a les cel·les vint-i-una hores al dia.

En només un any, totes les presoneres republicanes condemnades havien deixat el treball presidiari i l'educació i havien refusat interactuar amb el personal penitenciari. L'any 1976 sis dones comencen la *no-work protest*; el 1979 el nombre haurà augmentat fins a 38. Síle Darragh, explica el procés de manera senzilla:

There was no question about me joining the protest. If any of the women had ever questioned such a decision as regards themselves or anyone else there had never been any discussion of it. It was just how things were. I went to court, I got sentenced, I came back to Armagh and I joined the protest.¹⁶

Al març de 1978 a la presó per a homes de Long Kesh la situació serà ja insostenible. Els presoners comencen la *no-wash protest*. El juliol del mateix any, després d'una visita als H-Blocks, el cardenal Thomas Ó Fiaich, màxim dirigent de l'Església catòlica a Irlanda, declara:

[There are]1.800 prisoners in the Maze Prison at Long Kesh. This is equivalent of all the young men of similar age groups in a typical parish of this diocese [Armagh]. [...] Having spent the whole of Sunday in the prison I was shocked by the inhuman conditions prevailing in H-Blocks 3, 4 and 5, where over 300 prisoners are incarcerated. One would hardly allow an animal to remain in such conditions, let alone a human being. The nearest approach to it that I have seen was the spectacle of hundreds of homeless people living in sewer – pipes on the slums of Calcuta. The stench and filth in some of the cells, with the remains of rotten food and human excreta scattered around the walls, was almost unbearable. In two of them I was unable to speak for fear of vomiting. The prisoners cells are without beds, chairs or tables. They sleep on mattresses on the floor and in some cases I noticed that these were quite wet. [...] Several prisoners complained to me of beating, of verbal abuse, of additional punishments (in cold cells without even a mattress) for making complaints, and of degrading searches carried out on the most intimate parts of their naked bodies. Of course, I have no way of verifying these allegations, but they were numerous. [...] The authorities refuse to admit that these prisoners are in a different category from the ordinary, yet everything about their trials and family background indicates that they are different. They were sentenced by special courts without juries. The vast majority were convicted on allegedly voluntary confessions obtained in circumstances which are now placed under grave suspicion by the recent report of Amnesty International. [...] How can one explain the jump in the

16. S. DARRAGH, *John Lennon's dead. Stories of protest, hunger strikes & resistance*, Belfast, Beyond the Pale, 2011, 46-47.

prison population of Northern Ireland from 500 to 3.000 unless a new type of prisoner has emerged?¹⁷

La situació a la presó per a dones es manté diferent. Tot i haver perdut les visites, els paquets i el dret a remissió de condemna, encara vesteixen la pròpia roba i tenen dret a exercici. A més, la cel·la resta oberta durant dues hores cada vespre. El problema més greu de la presó d'Armagh és l'escassa alimentació. La pèrdua ràpida de pes els provoca, sobretot a les dones més grans, mals de cap, esvaïments, visió deficient, erupcions a la pell, problemes dentals i complicacions menstruals.¹⁸

El material sanitari per a la menstruació es lliura un cop al mes. Si una presonera comença el seu període menstrual el dia 3 del mes corrent, el mes vinent rebrà el material sanitari també el dia 3. Això suposa un gran inconvenient. En paraules de Síle Darragh, presonera durant el període:

If a woman had a particularly heavy period and needed more, or if someone's period began early then it was just hard luck.¹⁹

La conflictivitat entre el funcionariat i les presoneres anirà augmentant a mesura que avançarà el període. Ellen McGuigan, una presonera que havia estat a la presó abans de 1976 i que torna a ser empresonada el 1978, afirma:

I knew I wasn't going back to the prison regime I left in 1976 and this became evident as soon as I entered Armagh Gaol. Screws who once tried to be friendly were now antagonistic towards me. The withdrawal of political status had 'empowered' them and allowed their true colours to shine through.²⁰

Tot i l'augment de la conflictivitat, la situació a Armagh es mantindrà estable fins a l'any 1980, en què, després de ser atacades pel funcionariat de presons, començaran la *no-wash protest*.

No-wash protest, 1980

La *no-wash protest* consistirà a no sortir de la cel·la per fer ús dels lavabos ni per dutxar-se.

Les dones començaran aquesta protesta el 7 de febrer de 1980, després de ser atacades pel personal de seguretat de la institució penitenciària. Elles estaran tancades vint-i-tres hores al dia, ja que continuaran disposant de l'hora d'exercici dià-

17. T. O'FIACH, «Archbishop of O'Fiach's Statement on Maze Prison», 1978 (1 August 1978), (Hunger Strike), [PRONI Public Records NIO/12/68; 6 pages], Belfast, PRONI, 76-82.

18. DARRAGH, *John Lennon's...*

19. DARRAGH, *John Lennon's...*, 53.

20. E. MCGUIGAN «Armagh Gaol 1973», dins DIVERSOS AUTORS, *In the...*, 205.

ria. Durant aquest període, els presoners conviuran amb els seus propis excrements i orina, i les presoneress, a més, amb la sang menstrual.

El 7 de febrer de 1980, 30 guardes de sexe masculí entren a l'ala de la presó, alguns d'ells portats directament de la presó per a homes de Long Kesh. S'anuncia que hi haurà per menjar pollastre i pastís de poma.²¹ El menjar a la presó continuava sent, segons el testimoni de les presoneress, força escàs i molt insípid. En anunciar un menú fora de l'habitual, les presoneress surten de pressa de les cel·les i se situen en filera ràpidament. Un cop estan en filera, el governador de la presó fa l'anunci que les cel·les seran escorcollades minuciosament. Acte seguit, per una porta lateral, entren desenes de guardes i les envolten.²² Després d'això, el governador i les guardes de sexe femení marxen de l'ala i es tanquen a l'oficina. Sembla que la raó que el menjar fos més bo de l'habitual aquest dia era aconseguir que sortissin de les cel·les i es posessin en fila a la planta baixa més ràpidament del que era habitual, cosa que va permetre que, just després de l'anunci de l'escorcoll, les presoneress estiguessin completament envoltades.²³ Les presoneress són colpejades brutalment en diverses onades d'atacs. Els retiren de les cel·les tots els objectes personals: cartes, fotografies, pòsters. La seva resistència serà reprimida encara amb més violència i seran tancades a les seves cel·les sense rebre atenció mèdica. Durant diversos dies, no se'ls permetrà sortir per res, ni tal sols per dutxar-se o anar al lavabo. Síle Darragh explica com, quan obren la seva cel·la després de tres dies per fer l'hora d'exercici, es dirigeix al lavabo i el funcionariat intenta evitar-ho, però no ho aconsegueix. Ja a la zona d'exercici, la propera presonera que surt informa que al dirigir-se al lavabo havia comprovat que havien estat tancats amb clau.²⁴ Reclamaran durant hores el dret davant la necessitat d'anar al lavabo i de buidar els orinals, però les seves demandes seran denegades. Quan aquest dret els serà retornat després de tres dies, es negaran a utilitzar-lo i començaran la *no-wash protest*. Les presoneress es negaran que els seus cossos siguin utilitzats en contra seva. En aquestes circumstàncies, les úniques armes de què disposen les presoneress són els seus propis cossos, armes que començaran a emprar «de manera intel·ligent i subversiva».²⁵

Fora de la presó, el moviment republicà intenta rebre informació sobre la situació a Armagh i busca una manera d'invertir la situació perquè les dones no comencin la *no-wash protest*, però un cop la decisió estarà presa, les presoneress no es faran enrere. Així, el dissabte 9 de febrer, comença oficialment a la presó per a dones d'Armagh la *no-wash protest*. Síle Darragh explica com ningú, incloses les presoneress, volien aquesta situació, però els fets havien sobrepassat els límits.

21. DARRAGH, *John Lennon's...*; entrevista personal realitzada el 27-06-2013.

22. Diverses entrevistes personals realitzades entre el 27-06-2013 i el 05-07-2013.

23. T. P. COOGAN, *On the blanket: The inside story of the IRA prisoners' dirty protest*, New York, Palgrave Macmillan, 2002.

24. DARRAGH, *John Lennon's...*

25. T. O'KEEFE, «Menstrual blood as a weapon of resistance», *International Feminist Journal of Polics* 8 (4), 2006, 546.

Women were still being assaulted, harassed and abused and we were in no mood for compromise.²⁶

Les presoneres reivindicaran que l'atac rebut les empeny a unir-se a la *no-wash protest* i que no s'hi han unit de manera voluntària sinó que han estat forçades a fer-ho. El dimarts 12 de febrer, les traslladaran des de l'ala B2 i B3 a l'A1 només amb la pròpia roba, sense cap objecte personal. El trasllat el fan una per una tapades amb llençols perquè no puguin veure on es dirigeixen.²⁷ Quan seran a la nova cel·la, veuran que la finestra ha estat tapiada, i que el «privilegi» de la llum solar també els és retirat.

A partir del 7 de febrer, les condicions de vida canviaran radicalment: la cel·la estarà tancada vint-i-tres hores al dia. Durant tretze mesos, un total de 34 dones (més tard disminuiran a 26), la majoria per sota dels vint-i-cinc anys, viuran sense sortir de les cel·les per res. Conviuran amb la seva pròpia orina, excrements i sang menstrual confinades a les seves cel·les durant vint-i-tres hores al dia, sense cap element mobiliari, amb excepció del llit, i sense llum natural.²⁸

Com que les finestres estan tapiades, les presoneres hauran de buidar els orinals per l'espill i per sota de la porta de la cel·la. Els excrements hauran d'escampar-se a la paret de la pròpia cel·la, com estaven fent els homes des de 1978.

L'opinió pública generalitzada posarà l'accent en l'horrible i incompreensible que és per a la majoria de població que un grup de dones joves estiguin vivint amb els seus propis excrements, orina i sang menstrual. Aquesta opinió és sovint compartida pels homes del moviment republicà, que inclús intentaran ferventment dissuadir-les de la seva protesta. El germà d'una de les presoneres en protesta li diu: «Come off. It's not right for women to do this!». ²⁹ El Sinn Féin, principal partit polític republicà, fa aquestes declaracions de manera pública: «Don't do that. It's easier on men». ³⁰ Les presoneres estan convençudes que el problema que porta als homes

26. DARRAGH, *John Lennon's...*, 65.

27. DARRAGH, *John Lennon's...*

28. ARETXAGA, *Shattering silence...*; COOGAN, *On the...*; CORCORAN, *Out of...*; M. D'ARCY, *Tell Them Everything: A Sojourn in the Prison of Her Majesty Queen Elizabeth II at Ard Macha (Armagh)*, Londres, Pluto Press, 1981; DARRAGH, *John Lennon's...*; DIVERSOS AUTORS, *In the...*; R. ENGLISH, *Irish freedom. The history of nationalism in Ireland*, Londres, Pan Macmillan, 2008; E. FAIRWEATHER, R. McDONOUGH I M. MCFADYEAN, *Only the rivers run free: Northern Ireland: The women's war*, Londres, Pluto Press, 1984; C. LOUGHRAN, «Armagh and feminist strategy: Campaigns around republican women prisoners in Armagh jail», *Feminist Review* 23, 1986, 59-79; N. MCCAFFERTY, *The Armagh women*, Dublín, Co-op Books, 1981; G. MCINTOSH I D. URQUHART (ed.), *Irish women at war. The twentieth century*, Dublín, Irish Academic Press, 2010; R. MURRAY, *Hard time: Armagh gaol 1971-1986*. Dublin, Mercier Press, 1998; O'KEEFE, «Menstrual blood...»; PICKERING, *Women...*; M. WARD, *Unmanageable revolutionaries: Women and Irish nationalism*, Londres, Pluto Press, 1983; L. WEINSTEIN, «The significance of the Armagh dirty protest», *Éire-Ireland* 41(3), 2006.

29. ARETXAGA, *Shattering silence...*, 127.

30. ARETXAGA, *Shattering silence...*, 127.

a oposar-se a la seva protesta és la menstruació, no en poden parlar obertament i fa més complicada la justificació teòrica de la protesta per al moviment:

They didn't want us on dirty protest because of our periods. They didn't say that; they said that we are women, that we were different. But we knew it was because of our periods. These were men who had killed, had been imprisoned and they couldn't say the word «period»!³¹

Cal entendre aquestes declaracions en el context irlandès, on el discurs catòlic conservador, tant al nord com al sud, ha convertit la sexualitat en un tema tabú. No existeix cap tipus d'educació sexual i el tema és sempre obviat socialment i familiarment. Les preses són gairebé adolescents i s'han criat en un ambient estrictament catòlic. Els constants escorcolls als seus cossos, l'obligatorietat de despullar-se i els maltractaments físics els semblen la situació més degradant possible com a dones.

Al principi de la dècada de 1980, l'actitud republicana vers el paper de les dones estava començant a canviar. El republicanisme estava dominat majoritàriament pels homes, però el conservadorisme catòlic que imperava en les estructures armades i polítiques estava en procés de modernització cap un moviment més progressista enfocat cap al socialisme. El canvi es donarà de la mà de la branca política del moviment republicà, el Sinn Féin, que començarà a teoritzar de manera explícita en termes polítics, econòmics i socials. Part d'aquest procés implica la integració conscient de les dones en la maquinària del partit polític i de l'estructura militar. Tot i així, fins a mitjan dècada de 1990, la branca militar continuarà sent la dominant del moviment i demostrada en l'actitud vers l'entrada en la protesta de les dones d'Armagh, que reflecteix aquest conservadorisme.

A diferència dels homes, per a les presoneres la subjectivitat de la protesta estarà dins les permutacions de gènere i de diferència sexual. Després de ser vexades i colpejades, necessitaran una manera de resistir-se. La *no-wash protest* d'Armagh va tenir motivacions polítiques, però també un gran nivell de motivació personal. Totes les presoneres coincidirán que la moral els incrementarà molt un cop començada la protesta.³²

Les constants humiliacions a la presó són una simple extensió del que es podria denominar politització del cos femení per part de les forces de l'Estat britànic.³³ L'assetjament sexual a les dones és, en efecte, extens i sistemàtic als barris nacionalistes, àrees considerades hostils vers les forces de seguretat. Pel carrer els homes són aturats i interrogats, les dones són, a més, víctimes de constants comentaris

31. ARETXAGA, *Shattering silence...*, 127.

32. DIVERSOS AUTORS, *In the...*

33. B. ARETXAGA, «The sexual games of the body politic: Fantasy and state violence in Northern Ireland», *Culture, Medicine and Psychiatry* 25(1), 2001, 1-27; L. KELLY, «Wars against women: Sexual violence, sexual politics and the militarised state», *States of Conflict: Gender, Violence and Resistance*, London, Zed Books, 2000, 45-65.

sexuals.³⁴ L'Association for Legal Justice, una organització independent pro drets humans formada a Irlanda el 1971, havia recollit milers de declaracions que al·ludien a les intimidacions de naturalesa sexual per part de policies i militars.

La possibilitat d'una demanda legal satisfactòria contra la Royal Ulster Constabulary³⁵ (RUC) o l'exèrcit britànic per assetjament sexual és impossible al nord d'Irlanda, ja que el sistema judicial actua al servei de la policia i no com a òrgan independent.³⁶

A les presoneress republicanes, la *no-wash protest* els resultarà duríssima, però els dona una eina amb què lluitar. Representa una nova forma de violència política, una manera d'utilitzar els cossos com a arma política que les fa sentir lluitadores.³⁷ La protesta representa, tant per a les dones d'Armagh com per als homes de Long Kesh, «the hate, rage and pain».³⁸

La relació entre el cos i les protestes és molt significativa. Els cossos són poderosos espais de resistència.³⁹ Enlloc la intersecció entre repressió i resistència és més evident que en la *no-wash protest* dels presoners republicans.⁴⁰

La protesta d'Armagh origina un conjunt de significats que desafien uns models de gènere molt arrelats en la cultura nacionalista i s'assenta un moviment per a la transformació social i personal. La imatge de la sang menstrual a les parets esdevindrà un símbol complex de la diferència sexual que forçarà una discussió pública sobre les polítiques de gènere al nord d'Irlanda. La participació de les dones en la *no-wash protest* serveix per fer més explícita, en termes generals, la naturalesa de gènere del conflicte en si mateix.⁴¹

La comunitat nacionalista en general considera la protesta d'homes i dones diferent, i coincideix que les dones pateixen molt més. És precisament aquesta diferència el que les dones d'Armagh intenten eliminar unint-se a la protesta.⁴²

Durant la dècada de 1970 les dones havien demanat ser membres de l'IRA directament i no del Cumann na mBann⁴³ amb l'objectiu d'avançar en la igualtat de sexes dins del moviment republicà. És també perseguint aquest objectiu que les dones d'Armagh s'uneixen a la protesta. Però apareix un element diferenciador que se'ls gira en contra, la menstruació. En una societat en què les funcions reproduc-

34. B. ARETXAGA, «Dirty protest: Symbolic over determination and gender in Northern Ireland ethnic violence», *Ethos* 23(2), 1995, 123-148.

35. Policia d'Irlanda del Nord, coneguda per la brutalitat amb què tracta la població nacionalista.

36. ENGLISH, *Irish freedom...*

37. O'KEEFE, «Menstrual blood...».

38. ARETXAGA, *Shattering silence...*, 136.

39. O'KEEFE, «Menstrual blood...».

40. T. O'KEEFE «Power, Body Politics and Dirty Protest» a Seminar series on Jailers, prisons and prisoners. Warnings against the escalation of abuse of power. (Lisboa 2012).

41. O'KEEFE «Power, Body...».

42. ARETXAGA, *Shattering silence...*

43. Organització que neix el 1914 dins dels Irish Volunteers (Voluntaris Irlandesos, futur Irish Republican Army). Les dones creen la seva pròpia organització per denunciar el tracte desigual que reben dins de l'organització.

tives de les dones estan governades per estrictes codis secrets, l'ús de la sang menstrual en una protesta pública és molt impactant, tant per al personal de la presó com per a la societat en general. Decorar les parets de les cel·les amb sang menstrual serà un cop d'efecte que suposarà l'apoderament i la presa de control dels propis cossos per desafiar el sistema penitenciari.⁴⁴ Quan les dones republicanes fan visible la seva sang menstrual, el cos republicà femení serà transformat en un lloc de resistència, enlloc d'un objecte de disciplina i normalització.⁴⁵

En un entorn majoritàriament conservador vers l'adequat paper de les dones, la *no-wash protest* sovint és vista com un pas més enllà del que s'espera d'una dona *voluntària* de l'IRA perquè, en aquest cas, no estan actuant segons el model tradicional de les dones republicanes. És permisible que una dona s'uneixi i faci accions als Relatives Action Committee⁴⁶ perquè hi dona suport al seu fill o al seu marit. És també acceptable, en part, que una dona dispari armes i posi bombes. Però no ho són formes d'activisme que revelin aspectes de la sexualitat de les dones, perquè fer-ho és inapropiat.⁴⁷

La sang menstrual agreuja la situació, ja que aquestes dones fan pública una cosa que, en la ment de la majoria de la població, hauria d'haver estat invisible. Aquest pensament porta a les 30 dones d'Armagh a ser considerades més repugnants que els 400 homes de Long Kesh.⁴⁸ El periodista Coogan, en una visita a la presó durant el període, afirma:

I was taken to inspect «A» wing where the Dirty Protest is in full swing. Thins was sickening and appalling. Tissues, slops, consisting of tea and urine, some faeces, and clots of blood –obviously the detritus of menstruation– lay in the corridor between the two rows of cells... I found the smell in the girl's cells far worse than at Long Kesh, and several times found myself having to control feelings of nausea.⁴⁹

La sang menstrual serà considerada l'última classe de brutícia i els guardes de la presó no volen entrar a les cel·les en cap circumstància. Això blindarà les dones i les protegirà dels guardes. Com remarca una de les presoneres:

They didn't like to touch you during the Dirty Protest... so that became our little weapon.⁵⁰

44. O'KEEFE, «Menstrual blood...».

45. K. DAVIS, *Resbaping the Female Body. The Dilemma of Cosmetic Surgery*, Nova York - Londres, Routledge, 1995, citat a O'KEEFE, «Menstrual blood...», 546.

46. Organització de suport als presoners i presoneres republicanes.

47. ARETXAGA, *Shattering silence...*

48. ARETXAGA, *Shattering silence...*

49. COOGAN, *On the...*, 215-216.

50. ARETXAGA, *Shattering silence...*, 136.

El personal penitenciari considera el material sanitari un privilegi i, per tant, limitarà l'accés a compreses i tampons per part de les presoneres. Podran disposar d'una caixa al mes, però sovint serà insuficient. La presonera Liz Lagrua, l'any 1981, ho descriu així:

They know we wear them [compress] even when not menstruating to provide some protection against our knickers or jeans and avoid disease, but even so they restrict us to two package a month. That's the kind of thing that freaks you out about them and about the doctor. A few extra towels a month would help to combat the risk of infection. But no. Criminalisation and sanitary towels go together. Criminal means clean. Political means dirty, they try to tell us.⁵¹

La *no-wash protest* aprofita els tabús entorn dels cossos i la intromissió pública i privada sobre l'actuació i el que és propi per al cos per donar veu als cossos més marginals,⁵² els de les presoneres republicanes.

Les presoneres republicanes no consideren que la protesta s'endegui per disminuir les diferències per raons de gènere ni per lluitar-hi en contra. Per a elles, la seva protesta no serà diferent de la dels homes: estaven en la mateixa lluita amb els seus companys per al reconeixement de presoners i presoneres polítiques.

Érem presoneres polítiques i volíem ser tractades així. Des de fora no es volia que les dones hi anessin, però van ser forçades i es va prendre la decisió. Les dones no eren criminals, i és una cosa molt important quan estàs a la presó per qüestions polítiques. El que volíem era recuperar l'estatus.⁵³

Les dones repetiran constantment que elles estan en protesta per les mateixes raons que els homes, per l'estatus polític. La reafirmació rotunda que els presoners i les presoneres eren un mateix grup de persones s'entén com un intent de contrarestar la invisibilitat de les dones sota el focus d'atenció que reben els homes. Aquesta invisibilitat serà en part conseqüència del fet que les dones no hagin de portar uniforme penitenciari, i, per tant, no portin tants anys en condicions lamentables com els homes des que van engegar la *blanket protest* el 1976. Aquest fet esdevindrà una diferència de gènere des del principi de les protestes que facilitarà la seva invisibilitat política. En aquest àmbit, la *no-wash* es postularà com una oportunitat per a les presoneres d'eradicar aquesta diferència de gènere introduïda per la institució penitenciària que provocava gran part de la seva invisibilitat. Malauradament, apareixerà la menstruació, que provocarà les contradiccions que envoltaven el procés i en canviarà el significat.⁵⁴ Es visibilitzarà una diferència que les

51. McCafferty, *The Armagh...*, 13.

52. O'KEEFE «Power, Body...».

53. Entrevista personal realitzada el 02-07-2013. Traducció de l'autora.

54. E. LEWIN, *Feminist anthropology: A reader*, Oxford, Blackwell Publishing, 2009.

dones havien eliminat de les altres facetes de la seva vida política. Mentre que els cossos de les dones, quan són part de l'IRA al carrer, es *dessexualitzen* i amb l'entrada a la *no-wash protest* es *desfeminitzen*, l'elevat nivell d'exposició d'un element com la sang menstrual, transformarà aquest procés i canviarà radicalment els cossos asexuals de les *nenes* a cossos *sexualitzats* de les dones.⁵⁵

La menstruació, com a signe elemental de la condició de dona també marca la vulnerabilitat social de les dones.⁵⁶ En aquest àmbit de representació esdevé una metonímia que uneix el sexe i la maternitat, un signe de la naturalesa perillosa no controlada de *la carn* de les dones a la ideologia catòlica de la qual només la Mare de Déu havia escapat.⁵⁷ És una substància tabú i contaminant que ha de ser omesa dels discursos. El context de les detencions és una mena de sabotatge al cos de les dones. En un relat curt escrit després del seu arrest, una presonera republicana descriu aquest fet. En el relat, titulat *A Curse*, una jove és arrestada i durant els interrogatoris li ve la regla:

«I've taken my period» she said simply. «I need some sanitary napkins and a wash.» He looked at her with disgust. «Have you no shame? I've been married twenty years and my wife wouldn't mention things like that.» What is the colour of shame? All she could see was red as it trickled down her legs.⁵⁸

Així, la menstruació esdevé un símbol que introdueix aquest patiment dins dels marges de «l'espai del que només li pot succeir a una dona».⁵⁹ Com que aquest espai havia estat silenciats per la lògica cultural del nacionalisme, les tensions entre els diferents posicionaments polítics en aquest sentit estaven forçades a aparèixer.

Tot i que les protestes dels presoners i les presoneres són un tema freqüent en l'anàlisi del conflicte, el rol que juga la menstruació com a concepte en els records de la protesta rarament és discutit i analitzat. És un fet amagat en la història dels *Troubles*, no gaire diferent del que s'ha fet amb la contribució de les dones a la lluita armada republicana en general.⁶⁰

Les protestes atrauran l'atenció internacional sobre la situació dels presoners, provocaran forts debats públics i ajudaran a mobilitzar la comunitat republicana en un moment que esdevindrà clau per al moviment.⁶¹ Ajudarà a construir el republicanisme del futur, sobre la base d'un suport social organitzat en favor del moviment i a través dels presoners i les presoneres i la seva demanda d'estatus polític.

55. LEWIN, *Feminist...*

56. ARETXAGA, «Dirty protest...».

57. M. WARNER, *Alone of all her sex: the myth and the cult of the Virgin Mary*, Nova York, Vintage, 1983, citat a ARETXAGA, «Dirty protest...».

58. ARETXAGA, «Dirty protest...», 143.

59. S. SPIVAK, *In Other Worlds: Essays in Cultural Politics*, Nova York, Routledge, 1988, 179-196, citat a ARETXAGA, «Dirty protest...», 145.

60. O'KEEFE, «Menstrual blood...».

61. O'KEEFE «Power, Body...».

La *no-wash protest* d'Armagh serà breument comentada pels periodistes, i apareixerà normalment com un apèndix de la protesta dels homes, a vegades inclús entre parèntesi. Abans de 1979, la difícil situació de les dones d'Armagh havia suscitat pocs esforços polítics. El gran nombre de presos homes (per sobre de quatre-cents), la llarga durada de la seva protesta i la brutalitat de les seves condicions guanyarà l'atenció de tots els mitjans i del moviment republicà.

Per a algunes autores, la *no-wash protest* ha estat un símbol de la història colonial entre Gran Bretanya i Irlanda i ha representat el rebuig a la missió civilitzadora del colonialisme britànic.⁶²

La protesta servirà també per fer pública la qüestió de la violència penitenciària. Encara que organismes com ara Amnistia Internacional declaressin la protesta com a «autoimposada», el reconeixement de les brutalitats exercides vers els presoners i les presoneres republicans i les seves condicions de vida forçarà discussions en l'àmbit internacional.

El nivell de resistència de la protesta també posarà en relleu la difícil situació dels presoners i les presoneres republicanes i provocarà que oficialment i extraoficialment sigui vista com una forma legítima de protesta contra l'ordre penitenciari establert.⁶³ Un funcionari de presons, entrevistat uns anys després de les protestes, declarava:

At first we thought they were dirty animals. The stench was incredible. Our stomachs turned when we went near the cells and we couldn't understand how anyone could live in such filth. But eventually there was some grudging respect for those on the protest. They were incredibly determined. I didn't agree with what they were doing but you had to admire them for sticking it out. At first I thought it would only last a few days, or a week or two at the most, but they kept going for years and then queued up to give their lives. I don't think I would have been able to do it, no matter what the cause.⁶⁴

Les vagues de fam, 1980-1981

La situació a les presons arribarà a un punt mort en què el govern britànic no cessarà en la seva política de criminalització i els presoners i les presoneres no cessaran en les seves protestes. El moviment republicà, tant dins com fora de la presó, pretén aprofitar el cop moral que suposa la situació a les presons per forçar el Govern britànic a negociacions. A més, a les presons són conscients que la situació està estancada i que cal donar un cop d'efecte.⁶⁵

62. O'KEEFE «Power, Body...».

63. O'KEEFE «Power, Body...».

64. C. RYDER, *Inside The Maze - The Untold Story of the Northern Ireland Prison Service*, London, Methuen, 2000, citat a O'KEEFE «Power, Body...», 7.

65. DIVERSOS AUTORS, *Nor Meekly serve my time. The H-Block Struggle 1976-1981*, Belfast, Beyond the Pale, 2006; L. MCKEOWN, *Out of Time: Irish Republican Prisoners Long Kesh, 1972-2000*, Belfast, Beyond the Pale, 2001.

Després de moltes discussions amb el moviment a l'exterior, els presoners convenceran el Consell Militar de l'IRA que la vaga de fam era l'única opció que tenien per desencallar la situació, de manera que la direcció del moviment acabarà donant suport a la realització d'una vaga de fam. Durant les setmanes següents es va anar preparant l'estratègia de la vaga de fam: qui hi participaria i de quina manera.⁶⁶

A la presó d'Armagh, totes les dones que estaven en protesta es presentaran voluntàries per participar en la vaga de fam. Mairéad Farrell⁶⁷ i Síle Darragh, *officer commander* i segona en comandament, decidiran qui seran finalment les tres presoneres que hi participarien: Mairéad Farrell, Mary Doyle i Margaret Nugent.

El 27 d'octubre de 1980 comença una vaga de fam a la presó per a homes de Long Kesh amb l'objectiu de pressionar el govern de Margaret Thatcher, elegida *prime minister* el 1979, perquè concedeixi de nou l'estatus de pres polític. Començaran la vaga set homes: Brendan Hughes, Leo Green, Raymond McCartney, Tom McFeely, Tommy McKearney, Séan McKenna i John Nixon. L'1 de desembre Mairéad Farrell, Mary Doyle i Margaret Nugent s'uniran a la vaga de fam.

El restabliment de l'estatus de presoners i presoneres polítiques es resumirà en cinc demandes per tal que les campanyes fossin més clares i concretes per a les comunitats i també per al govern britànic:

- Dret a dur la pròpia roba de persones civils.
- Dret a la lliure associació dins d'un mateix bloc de cel·les.
- Dret a no fer treball penitenciari.
- Dret a instal·lacions educatives i recreatives.
- Restauració de la remissió de condemna perduda pel temps passat en protesta.

En una entrevista posterior al seu alliberament, Mairéad Farrell explicarà que la decisió de les dones d'unir-se a la vaga de fam es va prendre, en part, per la necessitat de crear un focus addicional de pressió a les autoritats britàniques. Així, consideraran primordial el «risc calculat» de l'efecte que la mort d'una dona podria provocar com a pressió afegida per al govern britànic.⁶⁸

La direcció de l'IRA fora de la presó s'oposarà que les dones d'Armagh s'uneixin a la vaga de fam. Abans d'unir-s'hi, havien establert plans d'acció amb els presoners de sexe masculí de la presó de Long Kesh per dur a terme la vaga de fam de manera coordinada a ambdues presons. Mairéad Farrell escriu a Bobby

66. MCKEOWN, *Out of Time...*

67. Mairéad Farrell va ser *officer commander* de l'IRA a la presó d'Armagh des de desembre de 1979 fins al seu alliberament l'any 1986. Ella va ser una dels tres membres de l'IRA, juntament amb Daniel McCann i Seán Savage, assassinats pel SAS a Gibraltar el març de 1988. El Tribunal Europeu dels Drets Humans, el 27 de setembre de 1995, sentència que els tres membres de l'IRA van ser assassinats de manera il·legal, per la qual cosa el govern britànic va ser acusat de no complir l'article 2 de la Convenció Europea dels Drets Humans, el Dret a la vida.

68. F. S. ROSS, *Smashing H-block: The rise and fall of the popular campaign against criminalization, 1976-1982*, Liverpool, Liverpool University Press, 2011.

Sands,⁶⁹ comandant a la presó de Long Kesh, argumentant que les dones han arribat a la conclusió que la *no-wash protest* és insuficient i per què la participació de les dones introduiria una pràctica addicional de grans dimensions simbòliques en la totalitat de les protestes de la presó:

As was generally expected here the Cardinal/Atkins⁷⁰ talks were a failure. We have been making a general assessment of the no-wash protest here to see if there is any way in which we could step up the protest for status. We all believe that something else, some other form of action is needed to ram it home to the Brits. So discussion at present is heavy.⁷¹

El significat de les protestes de les dones en l'intent d'assolir el seu estatus polític en l'amplitud de la campanya republicana a la presó serà conformada en un context ple de contradiccions ideològiques i de limitacions estratègiques. L'oposició a la participació en la vaga de fam per part del Consell Militar de l'exèrcit republicà estarà basada en la idea que l'augment de les protestes a Armagh diluirà l'atenció de les protestes dutes a terme a Long Kesh. A la vegada, els líders temen que la campanya de les dones sigui més fàcil de derrotar i que aquestes campanyes posin per davant la moral i manllevin així el suport polític aconseguit per la campanya dels *Blanketmen*. Pel personal penitenciari, les dones poden ser vistes com la baula feble del moviment. Elles es mantindran fermes que la seva lluita no és en «solidaritat amb els presoners dels H-Blocks» sinó en l'autodefinició dels termes del «rebuig intransigent a deixar-se intimidar» i en «l'abandonament de la seva lluita per l'estatus polític».⁷²

Entre altres motius, la decisió de les presoneres d'elevat les seves protestes es basava en la certesa de derrota i dispersió de l'A Company si l'impàs polític sobre la política de criminalització continuava. La seva ruptura amb el lideratge extern es va decidir amb l'argument de no trencar files i dividir-se de la resta de presons.

L'actitud del Consell Militar de l'IRA cal analitzar-lo en el context que una possible mort d'una dona en vaga de fam tindria uns efectes potentíssims, com apunta Mairéad Farrell, però també podria suposar un daltabaix impossible de justificar per al moviment. Les vagues seran un èxit en l'establiment de les condicions i les demandes també per a les presoneres en el domini públic i legitimarà el seu rol en l'estructura republicana a les presons. Portant-ho a la pràctica, hi havia un elevat nombre de presoneres i es podia dur a terme una campanya igual de viable que la

69. *Officer commander* a la presó de Long Kesh. Serà el primer presoner que morirà a causa de la vaga de fam de 1981. És autor de poemes i llibres, entre els quals destaca *A day in my life* (1983) que havia estat escrit en paper higiènic durant el 1979 i extret de la presó de manera clandestina.

70. El cardenal Tomás O'Fiach s'havia trobat amb el secretari d'Estat, Humphrey Atkins, diverses vegades per intervenir en un possible acord entre els presoners i el govern.

71. Comunicat oficial, signat per M. Farrell, Armagh Prison, 29 de setembre de 1980, citat a CORCORAN, *Out of...*, 40.

72. Comunicat de premsa de l'Armagh Protest Committee, 27 de febrer de 1980, citat a CORCORAN, *Out of...*, 42.

dels homes. Les tres vaguistes, a la vegada, també estaven influenciades per la necessitat de fer pujar la moral de les presoneres. Algunes, vist que la *no-wash protest* no estava assolint cap dels objectius, estaven decantant-se cap a abandonar aquesta protesta i conformar-se amb el règim regular a la presó. Farrell, que havia assumit el comandament el 1979, i Nugent, que havia mediat amb negociadors externs durant la *no-wash protest*, havien consolidat meticulosament els objectius i l'impuls de la protesta d'Armagh amb els de Long Kesh.⁷³

Així, l'1 de desembre de 1980 tres dones s'uneixen a la vaga de fam.

Durant el novembre, s'obrirà un canal de comunicació amb l'Estat britànic. Amb voluntat de pressionar, el dia 15 de desembre, s'uneixen a la vaga 23 homes més de Long Kesh. El 18 de desembre, les presoneres sentiran per ràdio que la vaga de fam a Long Kesh ha finalitzat. El 19 de desembre, després de rebre la informació oficial el moviment, finalitzarà la vaga de fam a Armagh. Mary Doyle, explica el final de la vaga d'aquesta manera:

Teníem una petita ràdio amagada on només escoltàvem les notícies. El 18 de desembre a la nit, vam sentir com s'anunciava el final de la vaga de fam a Long Kesh. Vam pensar que no ho hauríem sentit bé, però a les notícies de l'hora després van tornar-ho a dir. Dany Morrison estava intentant entrar a la presó per informar-nos de la decisió d'acabar amb la vaga de fam, però les autoritats penitenciàries no concedien el permís. El governador de la presó ens va venir a dir que la vaga de fam s'havia acabat, però vam contestar-li que necessitàvem l'avis del moviment, pel que continuariem en vaga. El dia següent, una visita va informar l'*officer commander* del final de la vaga de fam, ens ho va dir i vam sortir-ne. Estàvem molt contentes perquè creïem que les nostres demandes ens havien estat concedides, aviat veuríem que no havia estat així.⁷⁴

Les dones no seran recordades per participar en la *no-wash protest* i ni tan sols en la vaga de fam de 1980. Síle Darragh escriu:

I have always been surprised to find that so many people didn't know that there had been a hunger strike by three women in 1980 or that we had been on a no-wash protest for a year. And I am also surprised at the admiration people show when they hear any of us talk about that time.⁷⁵

A través de visites i comunicats, les dones seran informades sobre el procediment seguit des del moviment per finalitzar la vaga de fam de manera precipitada. Les converses amb l'Estat britànic estaven molt avançades i el 18 de desembre l'*officer commander* de la presó de Long Kesh rep la informació que el govern

73. CORCORAN, *Out of...*

74. Entrevista personal realitzada el 29-06-2013. Traducció de l'autora.

75. DARRAGH, *John Lennon's...*, 143.

britànic ha presentat un document que contempla les cinc demandes dels presoners i que té la intenció d'avançar en les negociacions. Seann McKenna, vaguista de Long Kesh, es trobava en molt mal estat i ja havia estat traslladat a l'hospital de fora de la presó perquè hi morís. Així, sabent que, un cop el govern presentés el document, el moviment republicà donaria l'ordre de finalitzar la protesta i la vaga de fam, Brendan Hughes, *officer commander* de Long Kesh, signa l'autorització perquè Sean McKenna sigui intervingut mèdicament i perquè la resta de presoners finalitzin la vaga de fam.

En el document presentat pel govern, pel que fa al dret de dur la pròpia roba, el text és interpretable i està sotmès a una nota al peu en què s'especifica que, tot i no dur l'uniforme de criminal comú, hauran de dur un uniforme que s'ha elaborat específicament per a ells. El moviment republicà interpretarà aquest fet com una traïció per part del govern britànic a les negociacions.⁷⁶

En un comunicat intern que envia Bobby Sands, que havia assumit el càrrec d'*officer commander* després que Brendan Hughes comencés la vaga de fam, descriu la situació a Síle Darragh:

Dependent upon a sensible and responsible attitude from the British government in implementing their proposals, the blanket men will make a positive response. We are satisfied that the implementation of these proposals meets the requirement of our five basic demands. Republican prisoners will not be wearing any form of prison uniform and will not be participating in any form of prison work.⁷⁷

Al començament del gener, els homes de Long Kesh són traslladats a una ala neta on els hi ofereixen el nou uniforme. Com a protesta trenquen tot el mobiliari de les cel·les. Són reduïts brutalment i traslladats de nou a les cel·les brutes. En aquest moment, començaran a planificar l'estratègia per a la segona vaga de fam, que serà anunciada el 5 de febrer posterior, i se li posa data d'inici l'1 de març 1981, just cinc anys després de la retirada de l'*Special Category Status*.

Les dones no participaran de la segona vaga de fam. Algunes de les presoneres tornaran a presentar-se voluntàries, però a mesura que avançaran les setmanes, retiraran el seu nom de la llista per no sentir-se amb forces. Després del fracàs de la primera vaga de fam, la moral a la presó d'Armagh estava molt malmesa.⁷⁸ En la seva decisió de no participar-hi, sentiran que abandonen els homes en aquesta lluita, però es troben mentalment i físicament molt dèbils després de gairebé un any desenvolupant la *no-wash protest*. A més, després de l'engany del govern bri-

76. G. ADAMS, *Memorias Políticas. El largo camino de Irlanda hacia la paz*, Madrid, Santillana, 2005; D. BERESFORD, *Ten men dead: The story of the 1981 Irish hunger strike*, Nova York, Atlantic Monthly Press, 1997; K. MCEVOY, *Paramilitary imprisonment in Northern Ireland: Resistance, management, and release*, Oxford, Oxford University Press, 2001; ENGLISH, *Irish freedom...*; ROSS, *Smashing...*

77. DARRAGH, *John Lennon's...*, 114-115.

78. DARRAGH, *John Lennon's...*,

tànic en les primeres negociacions, són conscients que aquesta vaga de fam les conduirà a la mort.⁷⁹

Només érem 30 dones republicanes a la presó. Sabíem que no teníem la capacitat dels homes per començar una altra vaga de fam, perquè nosaltres érem moltes menys.⁸⁰

Vint-i-tres presoners participaran en la vaga de fam, deu dels quals moriran.

Després de la mort dels deu vaguistes, les famílies d'alguns dels presoners començaran a demanar la intervenció mèdica quan els presoners perdin el coneixement. Davant d'aquesta situació, conscients de la quantitat de força que estava perdent la vaga de fam, el moviment republicà decideix acabar-la. La vaga de fam es donarà per finalitzada el 3 d'octubre. El 6 d'octubre, James Prior, secretari d'Estat per a Irlanda del Nord, anunciarà una sèrie de mesures que encetaran el camí cap a l'assoliment de les cinc demandes per part dels presoners. El govern britànic concedirà les demandes dels republicans amb excepció de la remissió de condemna perduda durant les protestes, tot i així, no concedirà l'estatus de pres polític de manera oficial.

La vaga de fam de 1981 tindrà conseqüències molt importants per al nord d'Irlanda i, amb el temps, s'ha demostrat que ha estat un dels punts d'inflexió clau dels *Troubles*. El moviment republicà assolirà una gran victòria propagandística sobre el govern britànic i obtindrà una gran simpatia internacional. En les zones nacionalistes, el suport actiu i tàcit vers l'IRA augmentarà. De la mateixa manera, el suport polític al Sinn Féin s'incrementarà molt, fet que es demostrarà en les posteriors eleccions generals i locals al nord i en les generals a la República d'Irlanda. Així, faran que el Sinn Féin aparegui com una força política important al nord d'Irlanda.

Els mesos posteriors a les vagues de fam les presoneress i els presoners republicans abandonen les protestes i es declaren aptes per fer les feines penitenciàries. En aquest moment hi havia 32 presoneress republicanes que havien participat de les protestes de la presó d'Armagh.⁸¹ Aquestes dones, es continuaran resistint a ser integrades en el sistema penitenciari.

L'any 1986 es tancarà la presó d'Armagh i les dones seran traslladades a una nova presó, Her Majesty's Maghaberry. Allà la lluita de les presoneress serà pels drets de les presoneress polítiques, per la segregació i en contra de l'*strip searching*.

79. DARRAGH, *John Lennon's...*

80. Entrevista personal realitzada el 29-06-2013. Traducció de l'autora.

81. DIVERSOS AUTORS, *In the...*